

Received	Reviewed	Published	Doi Number
28.01.2019	17.03.2019	25.03.2019	10.18298/ijlet.3263

**The Study On The Children's Book, Named "Yaşasın Ç Harfi Kardeşliği"
By Behiç Ak, in terms of Structural and Educational Principles**

*Kübra DURAN*¹

ABSTRACT

The main purpose of the literary children's books is to enrich the child reader's world of imagination, emotion and thought. In this context, children's literature works need to be in accordance with the basic educational principles along with morphological and content properties. The aim of this study is to examine the book, named "Yaşasın Ç Harfi Kardeşliği" by Behiç Ak, in terms of structural and educational principles and to evaluate it according to the principle of the child relativity. "The Descriptive Analysis" has been used on the data analysis obtained from the research. In the light of data obtained, it has been determined that the book, "Yaşasın Ç Harfi Kardeşliği" is a qualified book in terms of structural and educational principles, and is in compliance with the principle of the child relativity.

Key Words: Behiç Ak, Children's Literature, "Yaşasın Ç Harfi Kardeşliği", structural characteristics

Behiç Ak'ın "Yaşasın Ç Harfi Kardeşliği" Adlı Çocuk Romanının Yapısal ve Eğitsel İlkeler Açısından İncelenmesi

ÖZET

Yazınsal nitelikli çocuk kitaplarının temel amacı çocuk okurun hayal, duygu ve düşünce dünyasını zenginleştirebilmek ve çocuğa okuma zevki ve alışkanlığı kazandırabilmektir. Bu bağlamda çocuk edebiyatı yapıtlarının biçimsel ve içerik özellikleriyle birlikte temel eğitim ilkelerine uygun olmaları gerekir. Yapılan bu çalışmanın amacı Behiç Ak'ın "Yaşasın Ç Harfi Kardeşliği" adlı kitabını yapısal ve eğitsel ilkeler bakımından incelemek ve çocuğa görelilik ilkesine göre değerlendirmektir. Araştırmada elde edilen verilerin çözümlenmesinde "betimsel analiz" yaklaşımı kullanılmıştır. Elde edilen veriler ışığında "Yaşasın Ç Harfi Kardeşliği" adlı kitabın yapısal ve eğitsel ilkeler bakımından nitelikli ve çocuğa görelilik ilkesiyle uyumlu olduğu tespit edilmiştir.

Anahtar sözcükler: Behiç Ak, Çocuk Edebiyatı, Yaşasın Ç Harfi Kardeşliği, Yapısal Özellikler

¹Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, kubradurann1@gmail.com.

1. Giriş

“Çocuklara seslenen yapıtlar; çocuğun coşkusuna, heyecanına, düşüncelerine ve gülmece anlayışına dil ve çizginin anlatım gücüyle ulaşabilmeyi başarabildiği oranda, yazılı ve görsel bir uyaran olarak işlevini yerine getirebilir” (Sever, 2015:197). Bu yapıtlar çocukların ilgi ve ihtiyaçlarını önemseyen bir anlayışla çocuğa yeni yaşantılar sunmayı amaçlamalıdır. Sunulan bu yaşantılar, çocuk okurun kitap kahramanlarıyla daha kolay duygudaşlık kurmasını sağlar.

Çocuk edebiyatı alanındaki yapıtların dış yapı özellikleri (kâğıt, kapak/cilt, büyüklük/boyut, sayfa düzeni, resimler, harfler) çocuk okurun görsel ve düşünsel yetilerinin geliştirilmesinde ve çocuğun kitaba ilgisini çekmede önemlidir. Çünkü “çocuklar için üretilen yazınsal eserlerde renk ve çizginin görsel-imgesel kodlarıyla yapılandırılmış resimler çocuğun öznel birikimine uygun öğrenme fırsatları sunar” (Karagöz, 2017). “Kitabın sayfa tasarımı, metin ve resimlerin sayfa üzerine konumlandırılırken sayfanın alt-üst, sol-sağ, kenar ve satırlar arası boşlukları, kitabın kolay okunabilir ve gerektiğinde kenarına not alınabilir genişlikte tasarlanmalıdır. Gelişim düzeylerine göre çocukların harfleri sözcük içinde daha iyi tanımaları ve görmeleri için yazı büyüklüğünün (punto) seçimi, fontların (yazı karakteri) kullanım amacına göre, tırnaklı tırnaksız (serifli-serifsiz) fontlar veya süslü karakterlerin seçimi, okunabilirliği etkiler” (Şimşek, 2014: 95-96). “Resimler bakılan, sonra görülen anlamın ilerisine geçmeli; izleyiciyi, resmi yapan sanatçının gerçekliğine (iç dünyası, dünyaya ve sanata bakış açısı vb.) ulaştırmalıdır” (Şimşek, 2014: 83). “Resimli bir çocuk kitabının seçiminde, çocukları etkileyen en büyük etken kitabın kapağıdır. Kapağın çocuğun dikkatini çekmesi, tasarım ve renk tercihleriyle ilgilidir” (Koyuncu ve Kaptan, 2005:260). “Bütün kitaplarda olduğu gibi çocuk kitaplarında da karton kapak kullanılmalıdır. Kapağın kırılma özelliği az olmalı, kapak ön yüzü üzerindeki yazı ve resimleri açık ve belirgin şekilde yansıtabilecek doku ve nitelikte olmalıdır. Çocuk kitaplarının boyutları, ilgi çekici olmaları kadar kullanılabilirlik açısından da önemlidir. Oyuncaklar gibi farklı farklı boyutlarda tasarlanabilir” (Şimşek, 2014: 94). “Çocuk kitaplarının kâğıt kalitesi, mürekkebi, ciltlenme şekli diğer biçimsel tasarım özellikleridir. Kitaplarda gözü yormayacak mat (sarımtırak) ve mürekkebi dağıtmayacak kalınlıkta kâğıtların kullanılmasına dikkat edilmelidir” (Şimşek, 2014: 95).

İç yapı özellikleri (konu, plan, iletiler, izlek/tema, dil ve anlatım özellikleri, karakterler) çocukta kitap sevgisi ve duyarlılığı oluşturacak şekilde olmalıdır. “Çocuk kitaplarında konu orijinal olmalı, klasik ve tahmin edilebilenin dışında olmalıdır” (Huck ve Kiefer, 2003: 16). Kitapta olaylar akla ve mantığa uygun bir planda oluşturulmalıdır. “Çocuk kitapları, vermeye çalıştıkları iletilerle çocukların yaratıcı düşünme, problem çözme ile ilgili bilişsel becerileri kadar ahlaki ve kişilik gelişimlerine olumlu katkılar sağlayarak onların sosyalleşmelerine yardımcı olmalıdır” (Şimşek, 2014: 111). “Çocuk kitaplarında, yazarın, aktarmak istediği "tema" ve çocuklarda geliştirmeyi amaçladığı davranışlar açık seçik belirtilmelidir. Yazarlar, okurlarıyla bir duygu ve düşünce alışverişinde olurken, eserlerinde politik ve ideolojik güdümlülüğe yönelmemelidir. Özellikle, demokratik ilkelere bağlanma gereğini; aile, yurt, ulus, doğa ve hayvan sevgisini; iyiye, güzele duyarlılığı, kahramanlığa saygıyı, yaşamayı sevmeyi ve yaşama zevkini işlemelidir” (Sever, 1995: 14-15). “Çocuk kitaplarında, çocukların yeni yaşantılar kazanmalarına olanak sağlayan en temel öğelerden biri de öykündükleri kahraman/kahramanlar ve onların nitelikleridir. Kahramanların fiziksel ve ruhsal özelliklerinin abartıya kaçılmadan iyi geliştirilmiş olması, kahramanın öyküdeki olaylara yön veren etkin kişiliği, çocukları kahraman/kahramanlarla özdeşim kurmaya yöneltilir” (Sever, 2015: 77). “Çocuk kitaplarında kullanılan dil, anlatım bakımından çocukların anlayabileceği günlük hayattaki gibi doğal olmalıdır”

(Şimşek, 2014: 113). Bu yapıtlar temel eğitim ilkeleriyle ve çocuğa görelilik ilkesiyle çelişecek iletiler barındırmamalıdır.

Alanyazın incelendiğinde çocuk edebiyatı alanında yapısal ve eğitsel ilke çalışmalarına rastlanmaktadır. Bu çalışmalara bakıldığında alanyazında (Karagöz, 2018a; Karagöz, 2018b; Ceylan ve Akpınar, 2018; Bağcı, 2014, Canlı ve Aslan, 2018) çocuk okura hitap eden eserlerde işlenen yapısal ve eğitsel iletileri belirleme ve çocuğa görelilik ilkesine göre değerlendirme amaçlandığı görülmektedir. Karagöz (2018), çalışmasında incelediği eserlerin (Christine Beigel'in *Anne Tavuk Anlatıyor*) çocuğun yaşamında olumsuz sonuçlar doğurabilecek birçok ileti taşıdığını tespit etmiştir.

Bu çalışmada Behiç Ak'ın *Yaşasın Ç Harfi Kardeşliği* adlı kitabını eğitsel ve yapısal ilkeler bakımından incelemek ve çocuğa görelilik ilkesine göre değerlendirmek amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda çalışmada şu sorunun yanıtı aranmıştır:

- Behiç Akın yaşasın ç harfi kardeşliği adlı kitabında iç ve dış yapı özellikleri açısından durumu nedir?

2. Yöntem

Bu çalışmada *Yaşasın Ç Harfi Kardeşliği* kitabını eğitsel ve yapısal özellikleri bakımından incelemek amaçlandığı için nitel veri toplama araçlarından doküman incelemesi kullanılmıştır. "Doküman inceleme, araştırmanın konusu ile ilgili bilgi içeren materyallerin analizidir. Bu materyaller yazılı materyaller (kitap, dergi, gazete, magazin, arşiv, mektup, günlük, resmi yayın ve istatistikler vb.) olabileceği gibi konuyla ilgili film, video veya fotoğraflar şeklinde de olabilir" (Metin, 2014:363).

3. Verilerin Analizi

Bu çalışmadan elde edilen verilerin çözümlenmesinde "betimsel analiz" yaklaşımı kullanılmıştır. "Bu yaklaşıma göre, elde edilen veriler, daha önceden belirlenen temalara göre özetlenir ve yorumlanır. Bu tür analizde amaç, elde edilen bulguları düzenlenmiş ve yorumlanmış bir biçimde okuyucuya sunmaktır. Bu amaçla elde edilen veriler, önce sistematik bir biçimde betimlenir. Daha sonra yapılan bu betimlemeler açıklanır ve yorumlanır, neden-sonuç ilişkileri irdelenir ve birtakım sonuçlara ulaşılır." (Yıldırım ve Şimşek, 2011: 239-240).

Bu çalışmada araştırma sorularından hareketle veri çözümlenmesi amacıyla bir çerçeve oluşturulmuştur. Ana kategoriler "dış yapı özellikleri", "iç yapı özellikleri" ve "temel eğitim ilkeleri" olarak belirlenmiştir. Veriler, aşağıda verilen kategoriler ve alt kategoriler Sever'in (2010) çalışmasına göre belirlenmiştir:

A) Dış Yapı (Biçimsel) Özellikleri

1. Boyutlar, 2. Kâğıt, 3. Kapak-Cilt, 4. Sayfa Düzeni, 5. Harfler, 6. Resimler.

B) İç Yapı (İçerik) Özellikleri

1. Konu, (a. Çatışmalar, b. Rastlantısallık, c. Abartılmış Merak, d. Aşırı Duygusallık.),
2. İzlek, 3. Plan, 4. İletiler, 5. Karakterler, 6. Dil ve Anlatım

C) Temel Eğitsel Özellikler

Araştırmanın kaynağını oluşturan *Yaşasın Ç Harfi Kardeşliği* kitabı Sever(2010)'in belirlediği kategorilere göre incelenmiştir. İnceleme sonucunda ulaşılan bulgular sayfa numaralarıyla birlikte kaydedilmiştir. Bulguların doğruluğu iki araştırmacı tarafından kontrol edilip güvenlik sağlanmıştır.

Behiç Ak'ın *Yaşasın Ç Harfi Kardeşliği* adlı kitabının ilk baskısı Günışığı Kitaplığı tarafından 2013 yılında yapılmıştır. Yapılan bu araştırmada kitabın Günışığı kitaplığı tarafından yapılan 14. Baskısı incelenmiştir. Aşağıda kitabın ayrıntılı olaylar dizisine yer verilmiştir:

4. *Yaşasın Ç Harfi Kardeşliği* Adlı Çocuk Romanın Ayrıntılı Olaylar Dizisi

Kitap ana karakter Ali'nin babası Rıza Bey'in tasvir edilmesiyle başlar. Rıza Bey evi uyarılarla dolu renkli not kâğıtlarıyla donatan, konuşma isteği bitmeyen, yemek yaptığı zaman mutfağı savaş alanına çeviren bir insandır. Ama son zamanlarda kulakları çımladığı için içine kapanmıştır. Ali'nin nüfus kâğıdını kaybettiğini söylemesine bile aldırış etmez. Nasıl olsa bir yerden çıkacağını düşünür. Ali ise beşinci sınıf öğrencisi, konuşkan ve sürekli sorular soran bir karakterdir. Bu yüzden öğretmen dönem ödevi seçmesini isteyince Ali söyleşiyi seçer. Ailesindekilerle söyleşi yapacaktır. İlk olarak annesinden başlar ve aklına gelen bütün soruları sorar. Annesi Ayla Hanım sessiz bir karakterde olmasına rağmen Ali'nin bütün sorularını seve seve yanıtlar. Ali annesine gazoz şişelerini niçin bahçeye gömdüğünü sorup rüzgârlı havalarda çıkan sesle köstebeklerin kaçtığını öğrenir. Bunu duyan Rıza Bey ise kulağının neden çımladığını öğrenmiş olur ve içi ferahlar. Çok sevinen Rıza Bey Ali'ye ödevi için bilgisayarını hediye eder. Ali mutluluktan havalara uçar. Ali ödevini bilgisayara kaydetmeye başlar ama Facebook, Twitter gibi sosyal paylaşım sitelerinde zaman geçirmeye başlayınca ödevi tamamlama süreci biraz yavaşlar. Yine de ödevi bitti sayılırdı. Ödevinin kapağına nüfus kâğıdının fotoğrafını koyacaktı ama onu bir türlü bulamıyordu. Babasını ikna edip yeni nüfus kâğıdı çıkarmak için nüfus müdürlüğüne gittiler. Orada nüfus memurundan Ali'nin soyadının Hoşgörü değil de yanlışlıkla Hoşgörüş olarak yazıldığını öğrenirler. Rıza Bey bu duruma çok sinirlenir ve Hoşgörüş olarak düzeltilmesini ister ama mahkemeye yapılması gerektiğini öğrenir. Ali ise soyadının böyle kalmasını ve herkesten farklı olduğunu söyler. Rıza Bey daha çok sinirlenir ve mecburen kabul eder.

Ali eve gider gitmez Facebook'taki adını Ali Hoşgörüş olarak değiştirir. Herkes bu durumu konuşmaya başlar. Artık Ali'nin tavır ve davranışları tamamen değişir. Herkese havadan bakmaya, herkesten farklı ve özel olduğunu düşünmeye başlar. Daha sonra adında ç harfi bulunduğu için sınıftaki Sevinç'i fark eder ama Sevinç onun varlığından habersizdir. Sırf Sevinç'e kendini fark ettirebilmek için Facebook'ta Yaşasın Ç Harfi Kardeşliği grubunu kurar ve adında veya soyadında ç harfi bulunanların gruba üye olmasını sağlar, grup hızla büyür. Ama Sevinç henüz üye olmaz. Daha sonra Ali, amcası Sedat Bey'i ziyarete gider. Amacı yeni soyadını amcasına söylemektir. Çünkü amcasının ailede sözü dinlenir bir yanı vardır. Sedat Bey ömür törpüleme mühendisidir ve hiçbir eşyayı veya kıyafeti ikinci bir kez kullanmaz direkt olarak çöpe atar. Aynı zamanda uyuduğu ülkeyle uyandığı ülke aynı değildir. Ali'nin soyadındaki değişiklik çok hoşuna gider. Fakat Ali'ye bilgisayarının bir haftalık ömrü olduğunu söyler. Ali bu duruma çok üzülür ve eve gider gitmez ödevini evdeki bilgisayarın yedek belleğine aktarır. Pazar günü Ali'nin dedesi Musa Bey'in çamaşır makinesinin yetmişinci doğum günü partisine giderler. Amcası Sedat Bey babasına bir telefon hediye eder ve başka bir ülkeye gitmek için uçağa yetişmeye çalışır. Ali dedesiyle de söyleşi yapmak için bilgisayarını açar ve dedesiyle söyleşiyi başlar. Musa Bey bir dediği bir dediğini tutmaz bir insandır ve başlar tutarsız bir şekilde anlatmaya. Ali, dedesinin söylediklerini bilgisayara kaydederken bir anda bilgisayarın ekranı kararır. Ne yapsalar bilgisayarı çalıştıramazlar. Dedesi tanıdığı bir tamirci olduğunu ve bilgisayarı kendinde bırakmasını söyler. Ali bırakmak istemez ama dedesi ısrar ettiği için bırakmak zorunda kalır. Bilgisayarı bırakıp eve dönerler. Ali hemen yedek belleği kontrol eder. Ama kötü bir tesadüf ki o da bozulmuştur. Ertesi gün hemen yedek belleği tamirciye götürür ve tamir edilemeyeceğini öğrenir.

Çaresiz bir şekilde amcasını arar. Amcası ise o markadan anlamadığını söyler. Sonraki gün koşa koşa dedesine gider ama dedesi evde yoktur. Komşuları da nerde olduğunu bilmezler. Aklına amcasının dedesine telefon hediye ettiği gelir. Hemen dedesini arar. Dedesi yolda kaybolmuştur ve bilgisayarını da yerde unutmuştur. Gittiği yerlere tekrar bakar ama bilgisayarını bulamaz. Ali'nin tarifıyla evine geri döner. Bu durum Ali'yi çok mutsuz eder. Bilgisayarının nerde olduğunu ve Facebook'ta kurduğu grubu düşünür. Neler konuşulduğunu, Sevinç'in üye olup olmadığını ve kendisi ortadan kaybolduğu için onu merak ediyorlar mı diye düşünür. Ertesi gün mutsuz bir şekilde okula gider ama inanılmaz bir şeyle karşılaşır. Ödevini tamamlayıp Facebook'tan öğretmenine göndermiştir. Herkes o kadar beğenmiştir ki milyonlarca tıklanmıştır. En çok tıklananlara girince Sevinç de Ali'yi fark eder ve ona ilgi gösterir. Ali ödevi başkası yaptığını kendisinin haberi olmadığını söyleyemez. Ne yapacağını şaşırır. Ali o gece rüyasında tuhaf tuhaf evlerde bilgisayarını aradığını görür. Eskicinin sesiyle uyanır çünkü eskici bilgisayar da aldığını bağırılmaktadır. Ali belki kendi bilgisayarının yerini bilebileceğini düşünerek eskicinin yanına gider. Eskicinin ismi Ümitsu'dur. Ali yaşlarında bir çocuktur. Ali bilgisayarının kaybolduğunu söyler. Ümitsu onu kendi yaşadığı yere götürür ve bilgisayarını tamir ettiğini ve ödevi de kendi tamamladığını söyler. Bu sırada Rıza Bey bir plan hazırlamaktadır. Yaşasın Ç Harfi Kardeşliği gurubunu eve yemeğe davet edip kaleyi içten fethedecektir. Üstelik yemeği de kendi yapacaktır. Bir afiş hazırlar ve Ali'ye bu afişi okul panosuna asmasını söyler. Yemeğe sadece adında veya soyadında ç harfi olanlar davetlidir. Ama adında ç harfi olmayanlar bile adının sonuna ç harfi ekleyip yemeğe katılmak isterler. Rıza Bey'in planladığından daha çok kişi yemeğe gelir. Ama Rıza Bey bütün yemekleri düzenli bir şekilde hazırlamıştır. Bu yemek sayesinde bütün grup aslında ne kadar iletişim kurduklarını düşünseler de birbirlerini tanımadıklarını anlar. Gerçek dostluk kurmak için herhangi bir harfe ve internet grubuna ihtiyacı olmadıklarını anlarlar. Böyle güzel bir şekilde kitap sonlanır.

5. Bulgular

Kitabın Adı: Yaşasın Ç Harfi Kardeşliği

Kitabın Yazarı: Behiç AK

Resimleyen: Behiç AK

Yayınevi: Günışığı Kitaplığı

Basım Yılı: 2017 (14.Baskı)

Sayfa Sayısı: 103

Görsel 1. Kitabın kapak resmi

5.1. Yaşasın Ç Harfi Kardeşliği Adlı Çocuk Kitabının Dış Yapı Özelliklerine İlişkin Bulgular

5.1.1. Boyutlar

Kitap 12x18 boyutlarındadır. Kitap boyut olarak çocuğun kendi kitaplığını oluşturması için uygundur. Kitabın hacim ve ağırlığı çocuğun kolay bir şekilde taşıyabileceği ölçüdedir. Bu kitap seslendiği yaş grubu için hacim ve uzay olarak açısından ideal bir kitaptır.

5.1.2. Kâğıt

Kâğıdın cinsi saman kâğıdı olarak bilinen 3. hamur kâğıttır. Çocuğun göz sağlığı açısından uygundur. Yazılar ve resimlerin gölgeleri arka sayfaya düşmemiştir.

5.1.3. Kapak-Cilt

Kapak resmi kitabın konusunu yansıtan ve estetik özelliklere sahip bir resimdir. Ana karakter olan Ali ve arkadaşlarının resimlendiği kapak kitabın konusuyla ilgilidir. Çocukta kitaba karşı merak uyandıracak ve kitapta anlatılan olaylarla ilgili çocuğa fikir verebilecek niteliktedir. Çocuğun kitap hakkında ve kitapta gelişebilecek olaylarla ilgili tahminler yürütebilmesi için uygundur. Arka kapakta yazarı niteleyen bir cümleyle birlikte kitaba karşı merak uyandıracak kısa bir paragraf verilmiştir. Kitabın kenarları düzgündür ve kapak tasarımı açısından başarılı olduğu söylenebilir.

5.1.4. Sayfa Düzeni

Kitabın sayfa kenarlarındaki boşluklar çocuğa okuma kolaylığı sağlayacak şekilde düzenlenmiştir. Satır araları normal aralıklı tutulmuş ve tek sütun halinde düzenlenmiştir. Sayfalardaki sağ ve sol kenar boşlukları 1,6 cm, üst boşluk 1,7 cm, alt boşluk 2,3 cm'dir. Metin-resim dağılımı incelendiğinde sayfaların genel olarak metin ağırlıklı düzenlendiği görülmektedir. Kitabın sayfa düzeni hitap ettiği yaş aralığı (10-12 yaş) için uygun özellikler barındırmaktadır. Kitabın sayfa düzeni rahat okunabilecek özellikler taşımaktadır.

5.1.5. Harfler

Kitapta kullanılan harfler 12 punto büyüklüğündedir. Seçilen punto büyüklüğü kitabın hitap ettiği yaş aralığının (10-12 yaş) gelişim düzeylerine uygundur. Çocukların harfleri sözcük içinde daha rahat tanımaları için uygun büyüklüktedir ve metne karşı dikkat ve ilgiyi canlı tutacak yapıdadır. Satıra sığmayan sözcükler hece çizgisiyle bölünmüş, sayfa sonlarına geldiğinde bitirilemeyen cümleler bir sonraki sayfaya aktarılmıştır.

5.1.6. Resimler

104 sayfalık bu kitabın 12 sayfasında yazarın karikatür tarzında çizdiği resimler kullanılmıştır. Resimlerde, kitabın kapağında da olduğu gibi, sadece sarı renk tercih edilmiştir. Kullanılan bu resimlerde sulu boya tekniği tercih edilmiş ve kitaba da orijinal haliyle basılmıştır. Resimler kitabın konusu, biçim ve ana fikirle uyumludur. Anlatılan konuyu açıklayıcı özellikler taşır. Çocuğun anlatılan olayı zihninde canlandırmasına imkân sağlar. Kitabın konusu ve ana fikirle ilgili çocuğun ön bilgilerinin harekete geçirmesine ve gelişecek olaylar ilgili tahminler yapmasına uygundur.

Kitap, 9-12 yaş aralığındaki çocuklara hitap ettiği için, sekizde birinin resim, sekizde yedisinin yazı olması sebebiyle dış yapı özellikleri açısından çocuğa görelilik ilkesini yansıtmamaktadır. Bu yaş aralığındaki çocuklar için yeterli sayıda değildir.

5.2. Yaşasın Ç Harfi Kardeşliği Adlı Çocuk Kitabının İç Yapı Özelliklerine İlişkin Bulgular

5.2.1. Konu

Her yazınsal metin belirli öğelerden oluşan bir yapıdır. Bu yapıyı oluşturan öğelerin başında “konu” gelir (Karagöz, 2018c) Türkçe Sözlük’te konu; “*konusmada, yazıda, eserde ele alınan düşünce, olay veya durum, mevzu.*” olarak geçer. (TDK, 2005: 1211) Çocuklara seslenen edebiyat yapıtlarında konu, çocuğun belleğine ve yüreğine seslenmeli; gelişimsel olarak da gereksinmelerine yanıt verebilmelidir. (Sever, 2012: 120). Çocuk kitaplarında konu çocuğa okuma isteği vermeli, hoşuna gidecek bir üslupla verilmelidir. Konu çocuğa sevgi, saygı, yardımseverlik, insan-hayvan ve doğa sevgisi, adalet gibi değerleri verebilmelidir. Çocuk kitaplarında konu “*çocuğa görelilik*” ilkesine hizmet etmeli ve kitabın seslendiği yaş grubunun gelişim seviyesine uygun olarak seçilmelidir. Konu çocuğu konuya sürükleyebilecek ve ilgisini çekebilecek bir anlatım tarzıyla yazılmalıdır.

Kitapta Ali adlı bir çocuğun soyadının sonuna yanlışlıkla eklenmiş “ç” harfinin fark edilmesiyle hayatının nasıl değiştiği, günümüzün de önemli sorunlarından biri olan sosyal medya bağımlılığının insanları birbirinden nasıl uzaklaştırıp asosyal hale getirdiği, dostlukları sahteleştirip insanları birbirlerinden uzaklaştırdığı, internetteki dostlukla gerçek hayattaki dostluğun birbirinden ne kadar farklı olduğu anlatılmıştır.

Yaşasın Ç Harfi Kardeşliği kitabı gerçekçi bir anlatımla yazılmıştır. Kitabın konusu akla uygundur ve inandırıcı özelliklerdedir. Konu günümüzün klasik bir sorunu olmasına rağmen orijinal ve tahmin edilenin ilerisinde özellikler barındırmaktadır. Konu daha ilk sayfadan itibaren çocuğu kitaba çekebilecek ve merak dürtüsünü uyandırabilecek şekilde tasarlanmıştır. Olay akışı canlı tutulmuştur ve konu çocuğun günlük hayatında karşılaşabileceği bir konudur. Hitap ettiği yaş düzeyine de uygundur.

5.2.2.Çatışmalar

“Yazın, insanın kendisiyle, başka insanlarla, doğal ve toplumsal çevresiyle olan çatışmalarını yansıtır. Bu yansıtma ise, yazının değişmeyen işlevlerinden biridir” (Kavcar, 1999:6). Çatışma kitabı yavanlıktan koruyan ve kitaba ilgi ve merakın diri tutulmasını sağlayan bir unsurdur. Bu yönüyle çocuğun resimli çocuk kitapları ile girdiği etkileşim belirleyici önemdedir (Karagöz, 2018d). Bu durum çocuğun kitaptaki karakterlerin duygu ve düşüncelerini hissetmesine yardımcı olur. Çocuğun günlük yaşamında karşılaşacağı benzer olaylarda nasıl tepkiler geliştirmesi gerektiğini hissettirir.

Yaşasın Ç Harfi Kardeşliği adlı çocuk kitabında çatışmalar çocuğun seviyesine, bulunduğu sosyal ve doğal çevreye uygun, hiçbir siyasi düşünce grup sempatisi aşılması yapmayan bir tarzda oluşturulmuştur. Kitaba hareket ve canlılık sağlamıştır. Çatışmalar olayların gidişatına uygun olarak verilmiştir.

a) Kişi-Kişi Çatışması

Kitapta, genellikle, ana karakter olan Ali’nin diğer karakterlerle olan çatışmalarına yer verilmiştir. İlk çatışmalardan bir tanesi Ali’nin nüfus kâğıdını kaybetmesi nedeniyle babasıyla nüfus müdürlüğüne gittiklerinde babasının nüfus memuruyla yaşadığı çatışmadır. Diğer bir çatışma ise Ali’nin, amcası Sedat Bey ile telefon görüşmesi yaparken yaşadığı çatışmadır. Ali’nin annesi, dedesiyle ve eskici olan Ümitsu ile yaşadığı çatışmalar da belirgindir.

- ... "İsmi burada ALİ HOŞGÖRÜÇ olarak görünüyor," dedi.

Rıza Bey, "Olamaz!" dedi. "Nüfus kâğıdında Hoşgörü olarak geçiyordu. Okula Hoşgörü olarak kaydedildi. Oğlumun soyadı Hoşgörü'dür! Benim de soyadım Hoşgörü'dür! Babamın soyadı da Hoşgörü'dür! Dedemin soyadı da, kardeşimin soyadı da..." (s.22)

- "Pazar günü dedemlerdeki yetmiş yaş partisine geliyorsunuz değil mi?" diye bir mesaj yazdı.

Amcasından cep telefonuna anında cevap geldi: "Yetmiş yaş partisi olamaz, seksen dört yaş partisi olmasın?"

Ali de, "Hayır, kesinlikle yetmiş yaş partisi!" diye cevap verdi. (s.31)

- "Amcamın gömleğini giyiyorsun," dedi Ali.

"Hayır," dedi Ümitsu.

"Onun. Kesinlikle," diye ısrar etti Ali. "Bu gömleğin bir örneği yok! Amerika'dan geldi." (s.80)

b) Kişi-Toplum Çatışması

Kitapta Ali'nin dedesi Musa Bey'in telefonu kullanamaması kişi-toplum çatışmasının belirgin örneklerindedir. Yine Ali'nin soyadına yanlışlıkla eklenen "ç" harfini değiştirmek istemediği için babasıyla yaşadığı çatışmaya da kişi-toplum çatışması diyebiliriz. Kitaptaki bu çatışmalar hitap edilen yaş seviyesine uygun ve ilgi çekebilen özelliklerdedir.

- "Dedeciğim neredesin?" diye heyecanla sordu. "Kayıp mı oldun yoksa?"

"Olur mu yavrucuğum!" dedi Musa Bey. "Sadece yolu bulmakta biraz zorlanıyorum, o kadar."

"Sen hiç zorlanmazdın."

"Bu yol bulucu alet kafamı karıştırdı. İlk defa kullanıyorum. Haritayı izleyeyim derken, oradan oraya savruldu. Hiç bilmediğim bir yerdeyim. Bu aletler yol bulmayı değil, kaybolmayı kolaylaştırıyorlar galiba." (s.54)

- ... "Soyadımı değiştirmeni istemiyorum," dedi.

Rıza Bey şaşkın gözlerle oğluna baktı. Şaka yapıyor olmalıydı. "Ne dedin sen?" diye bağırdı. "O senin soyadın falan değil."

Ali kararlı bir tavırla, "O 'ç' harfini benden almanı istemiyorum," dedi. "Ben onu sevdim."

"Yani soyadının Hoşgörüç olmasını mı istiyorsun?"

"Evet"

"Hepimizin soyadı Hoşgörü'yken seninki Hoşgörüç mü olacak? Oyunbozanlık mı yapıyorsun şimdi?" ... (s.23)

c) Kişi-Doğa Çatışması

Kitapta Ali'nin babası Rıza Bey'in rüzgârlı havalarda kulağının çınlaması nedeniyle rahatsızlık duymasını kişi-doğa çatışması olarak kabul edebiliriz.

- Rıza Bey doktor doktor dolaşmış, ama bir türlü tedavi olamamıştı. Kulağının çınlamasından başka bir konuya yoğunlaşamıyordu. "Dışarıdayken hiçbir şey yok," diyordu. "Ne zaman evin kapısından adımımı atsam, kulaklarım çınlamaya başlıyor. Garip bir elektrik var bu evde." Evdeyken, hep bu konuyla ilgiliydi.

"Özellikle rüzgârlı havalarda çınlama artıyor," diyordu. (s.12)

d) Kişinin Kendisiyle Çatışması

Kitapta Ali'nin kendi içinde yaşadığı küçük bir çatışma örnek verilebilir.

• *Her şey bu kadar kötü müydü yani? Hani, "En kötü durumun bile iyi bir yanı vardır," derler. Hiç umut veren bir yan yok muydu bu olayda?*

"Var!" diyerek yerinden zıpladı. (s.69)

5.3 Konu Yapılandırmasını Zayıflatan Ögeler Bakımından Yaşasın Ç Harfi Kardeşliği

5.3.1. Rastlantısallık

Lukens (1999: 103-133), bir çocuk öyküsünde, iyi yapılandırılmış bir konuyu, abartılmış merak, duygusallık, rastlantısallık gibi sorunların bozabileceğini söyler. Rastlantısallık çocuk okuru kitaptan uzaklaştıran ve kitabın inandırıcılığını zayıflatan bir sorundur. *Yaşasın Ç Harfi Kardeşliği* adlı kitabın kurgusu yazarın sunduğu ipuçlarıyla bezenmiş ve çocuğun bu ipuçlarını kullanarak kitabın sonucu hakkında tahminlerde bulunabileceği şekilde tasarlanmıştır. Kitap çocuğun merakını besleyen bir şekildedir ve tesadüfle veya şans eseri bir sonla bitmemektedir.

5.3.2. Abartılmış Merak:

"Çocuk okur, bazı öykülerde merak ögesinin zayıflığı ya da abartılmış olması, bazılarının da korkunçluğu nedeniyle okuma eyleminden uzaklaşır. "Okurun sürekli yoğunlaşan heyecan ve endişeleri, anlatım düzeninde uygun yer ve zamanda dengelenmez ise öykü, abartılmış merak öğeleriyle okurun gözünde inandırıcılığını yitirmeye başlar" (Sever, 2003: 137). Çocuk kitabında merak öğeleri güçlü olmalı, kurgulanan olayın sonuçları kolayca tahmin edilebilir olmamalıdır. *Yaşasın Ç Harfi Kardeşliği* kitabında olay mantıklı ve iyi kurgulanmış, okurun merak duygusu canlı tutulmuş, fakat bu merak abartılı bir şekilde verilmemiştir.

5.3.3. Duygusallık

"Duygunun aşırı ölçüde zorlandığı, kullanılmaya çalışıldığı yaşam durumları, çocukların insan doğası ve yaşam gerçeğini anlamalarına engel olur. Bu nedenle, yazınsal nitelikli kitaplarda insan doğasına ilişkin gerçek duygular, sanatçının içten, dürüst anlatımına konu yapılmalıdır. (Sever, 2003: 138-139). Çocuk okura hitap eden kitapların yüzeysel duygusallıktan arındırılmış olmalı ve kitaplarda aşırı acıklı olayların verilerek çocuğun duyguları etki altında bırakılmamalıdır. *Yaşasın Ç Harfi Kardeşliği* adlı kitapta duygusallık ögesi çocuğun duygu gelişimine zarar verecek şekilde kullanılmamıştır. Bu kitapta duygu mantıklı bir ölçüde ve anlatılan olaylara uygun biçimde kullanılmış, aşırı acıklı olaylara yer verilmemiş, gerçek duygular yalın ve içten bir anlatımla verilmiştir.

5.3.3. İzlek (Tema)

"Konu ve izlek birbirini bütünleyen iki terimdir. Konu yapının oluşturulmasından önce de vardır. Oysa izlek konunun işleniş aşamasında ortaya çıkmaktadır. (Kagan, 1993: 405). Konu, bir sanat eserinin maddi boyutu, izlek ise bu eserin bize duyumsattığı (saygı, sevgi, dostluk, kardeşlik vb. gibi) manevi boyutudur. *Yaşasın Ç Harfi Kardeşliği* kitabının temel izleği gerçek dostluktur. Kitabın konusu ve izleği birbiriyle ilişkilidir. İzlek, çocuk okurun dostluk, samimiyet ve aile sevgisi gereksinimlerini karşılayacak ve çocuğun düşünerek, duyularını kullanarak yaşantı kazanmasını sağlayacak niteliktedir.

5.3.4. Plan

Kitapta olaylar mantıklı bir akış içinde verilmiştir. Geriye dönüşler kullanılmamıştır ve kitabın başından sonuna kadar çocuğun merakını taze tutacak öğelere yer verilmiştir. Kitabın ana karakteri olan Ali'nin başından geçenler, duyguları ve düşünceleri tutarlı bir biçimde ve çocuk okurun anlayabileceği seviyede verilmiştir. Konu dışına çıkılmamış ve gereğinden fazla ayrıntıya girilmemiştir.

5.3.5. İletiler

a) Ana İleti

Kitabın öncelikli amacı, çocuk okuyucuya arkadaşları veya çevresi tarafından sevmek, sayılmak için sosyal medyadaki tıklanma ve beğenme sayısının gerekli olmadığı, gerçek hayattaki dostluk ve samimiyetin bunlara ihtiyaç olmadan, bunlardan daha sağlam bir şekilde kurulabileceğini göstermektir. Kitapta verilen bu ileti çocukta yaşama, dostluğa yönelik duyarlık oluşturacak özelliktedir.

b) Yardımcı İletiler

- *Hayatımızdaki her ayrıntıyı sosyal medyada paylaşmamalıyız.*
- *Adımız veya soyadımızdaki harfler bizi diğer insanlardan daha saygın ve farklı kılmaz. (Ali'nin soyadında ç harfi olduğu için herkesten farklı olduğunu düşünmesi gibi)*
- *Diğer insanların adlarına veya soyadlarına göre değer vermemeliyiz.*
- *Yediğimiz yiyecekleri, giydiğimiz giysileri kısaca kullandığımız herhangi bir şeyi israf etmemeliyiz. Bozulmadığı, eskimediği sürece çöpe atmamalıyız.*
- *Sonuçları aleyhimize de olsa gerçekleri saklamamalıyız.*
- *Arkadaşlıklarımızı sosyal medya üzerine inşa etmemeliyiz.*
- *Büyüklerimize karşı kötü sözler kullanmamalıyız. (Sedat Bey'in babasına cimri demesi gibi)*
- *Sorunlarımızı konuşarak çözmeliyiz. (Ali'nin babası Rıza Bey'in sorunlarını kartlara yazarak buzdolabı, duvar, vb yerlere asması)*
- *Birbirimizi suçlayarak içinde tartışmayı daha fazla büyütmemeliyiz.*
- *Söz uçar yazı kalır. (Ali'nin ödevini deftere yazmayıp bilgisayara yazması ve bilgisayarın bozulmasıyla ödevinin de yok olması gibi.)*

5.3.6. Karakterler

Kitaptaki karakterlerin büyük çoğunluğunun duygu ve düşünce dünyası verildiği için açık karakter; aynı zamanda bu açık karakterlerin değişim içinde olduğu açıkça gözlemlendiği için devingen karakterlerdir. Bunları şu şekilde verebiliriz:

- Ali'nin soyadına eklenen bir harf sayesinde herkesten ne kadar farklı ve özel olduğunu düşünmesi fakat kitabın sonlarına doğru bu düşüncesinin ne kadar yanlış olduğunu görmesi. (*devingen karakter*)
- Ali'nin amcası Sedat Bey'in kullandığı her eşya veya giysiyi ikinci bir kez kullanmayıp çöpe atması, uyuduğu ülkeyle uyandığı ülkenin aynı olmaması, yaşadığı evleri hatta evin zinde yazan ismi bile sürekli değiştirmesi ama en sonunda bunların ne kadar yanlış olduğunu görmesi. (*devingen karakter*)

- Ali'nin soyadına eklenen harfe babası Rıza Bey'in ilk başlarda çok tepki göstermesi ve Ali'nin kendini eksik hissettiğini düşünmesi fakat daha sonra bu duruma alışması. (*devingen karakter*)
- Ali'nin ve sosyal medyada kurduğu grubundaki arkadaşlarının aslında gerçek hayatta hiç iletişimleri olmamalarına rağmen gerçek dost olduklarını düşünmeleri fakat kitabın sonunda durumun hiç de böyle olmadığını fark etmeleri. (*devingen karakterler*)

Ali'nin annesi Ayla Hanım ve dedesi Musa Bey'in, eskici Ümitsu'nun böyle bir değişim içinde olmadıkları gözlemlenmiştir. Buna göre bu karakterlerin durağan karakter olduğu söylenebilir. Fakat bu karakterlerin kişisel özellikleri, düşünce dünyaları ve geçmişlerine dair bilgiler verildiği için açık karakterler denilebilir. Dedesi Musa Bey çok yaşlı ve söyledikleri birbirini tutmayan bir karakterdedir. Annesi sessiz bir yapıdadır.

- ...*Karısı Ayla Hanım'sa suskundu. Sorulmadıkça ağzını açmazdı. (s.10)*
- *Dedesi Musa Bey ilginç bir insandı. Bir dediği bir dediğini tutmazdı. Kimi zaman seksen yaşında olduğunu kimi zaman yüz on yaşında olduğunu söylüyordu. (s.42)*

Kitapta karakterlerin fiziksel özellikleri karikatür yoluyla desteklenmesi okurun zihinde canlandırmalar yapmasını kolaylaştırmakta ve duygu dünyasını geliştirmektedir.

5.3.7.Dil ve Anlatım

Kitapta açık, anlaşılır ve yalın bir dil kullanılmış cümleler kısa tutulmuş, dilbilgisi ve yazım kurallarına uyulmaya özen gösterilmiştir. Buna karşılık bir yerde yazım yanlışı yapılmıştır. Birkaç yerde de dizgiden kaynaklı yazım hatalarına rastlanılmaktadır. Kitapta yazım yanlışları bulunan kelimeler aşağıda verilmiştir.

- *"Nereden" yazılması gerekirden "Nerden" olarak yazılmıştır. (s.36)*
- *"uzun" yerine "uzuun" (s.38)*
- *"küçük bey" yerine "küçükbey" (s.41)*
- *"Arnavut kaldırımı" yerine "arnavutkaldırımı" (s.55)*
- *"tahtalıköy" yerine "tahtalı köy" (s.37)*

Anlatım tarzı hitap edilen yaş seviyesine uygun ve sade bir yapıdadır. Kitapta okuyucunun kelime hazinesi geliştirecek tarzda yaklaşım ele alınmıştır. Dilimizin söz varlığından yararlanılmış ve *ültimatom* (s.26) gibi çocuğun anlamakta zorlanacağı kelimeler yok denecek kadar az kullanılmıştır. Kitabın genelinde etken çatılı eylemler tercih edilmiştir. Devrik ve eksilteli cümlelere çok az yerde rastlanılmaktadır. Bu da anlatımı şiirsellikten biraz uzaklaştırmıştır.?

- *İri gözleri, rüzgârda uçuşan saçları, pürdikkatken bile dalgın olmayı becermesi... (s.27)*
- *"İnanmıyorum!" diye bağırdı amcası. (s.32)*
- *"Evet," dedi Ali gözleri ışıldayarak. (s.34)*
- *"Ama" dedi Ali, "bu durumda yenisini almak da para etmez ki! O da bilgilerimi sonsuza kadar koruyamayacak nasıl olsa." (s.52)*

Kitapta çocuğu ana dilinde farkındalık oluşturacak tarza deyimler, isimler, sıfatlar ve ikilemelere sıkça yer verilmiştir. Yazar, kitapta betimle ve açıklama anlatım biçimlerinden faydalanmıştır.

5.3.8. Benzetmeler

Kitapta yirmi dokuz yerde benzetme ögelerine rastlanmıştır. Bu da okurun metni zihninde canlandırmasını sağlar ve metnin monotonlaşmasını engeller. Benzetme kullanımlarına ilişkin bazı örnek anlatımlar şunlardır:

- *Nüfus memuru, bilgiç bir ifadeyle, "ne yazık ki" der gibi baktı. (s.22)*
- *Rıza Bey işi olurluna bırakmış gibi görünmeyi tercih ediyordu. (s.26)*
- *Ali'nin gözündeysen, havuç, pabuç, alıç, hiç, iç, seç gibi sonu Ç ile biten kelimeler, başka bir anlam taşımaya başlamıştı. (s.26)*
- *Sular durulur gibi oldu. (s.30)*
- *Amcası Sedat Bey'e ağlar gibi bakarak, "Nerden biliyorsunuz?" diye sordu Ali. (s.36)*
- *Üstündeki hurka alınlı bir hafta olmuştu ama sanki on beş yıl önce alınmış gibi pörsümüştü. (s.38)*
- *Elinin tersiyle ekrana dokunarak ateşini ölçer gibi yaptı. (s.49)*
- *Ali, "Kâbus gibi!" diye bağırdı. (s.53)*
- *Ortalıkta, "Hoşgörüş kayboldu! Haber alan var mı?" gibi mesajlar dolaşıyor olmalıydı. (s.51)*
- *Eskiler gibi iki isimli olmaya çalışıyor, soyadının sonuna Ç harfi ekliyordu. (s.63)*
- *Horozlar sanki şan dersi almış gibi, müzik prensiplerine sıkı sıkıya bağlıydılar. (s.66)*
- *Koltuk onu bir mknatis gibi yavaş yavaş kendine çekti. (s.69)*
- *Tuttuğu parça tıpkı çakının içinden çıkan bir bıçak gibi onlara doğru geldi. (s.74)*
- *Ümitsu, kendisine hiçbir şey sorulmamış gibi davranmaya devam etti. (s.82)*
- *Kimisi paramparça, kimiye yeni alınmış gibi pırıl pırıldı. (s.84)*

5.3.9. Sözcük Varlığı

Kitap çocuk okurun birçok ad, ad öbeği ve deyişleri öğrenebileceği özelliktedir. Kitapta çocuğun anlamını bildiği kelimelerin yanı sıra anlamını bilmediği kelimeler de mevcuttur. Fakat bu kelimeler çocuğun cümlelerin gidişatına göre tahmin yoluyla bulabileceği özelliktedir. Kitabın söz varlığı, hitap edilen yaş aralığının dilsel gelişimlerini destekleyecek niteliktedir. Kitapta okuyucunun anlamını bilemeyeceği bazı sözcükler "ültimatom" (s.26), "blucin" (s.34), "cumbalı, aşiboyası, muamma" (s.44), "Arnavut kaldırımı" (s.55) sözcükleridir. Ayrıca "bombardıman" (s.15), muzipçe (s.19), böbürlenmek-oyunbozanlık (s.23), Arnavut kaldırımı (s.55), prensip (s.66), çakı (s.74), cirit atmak (s.83), yufka yürekli (s.86), derme çatma-hava cıva (s.87), mırın kırın etmek (s.95) gibi sözcükler, kitabın çocuğun söz varlığına kazandırabileceği sözlere örnek gösterilebilir. Kitabın anlatımında sıfatlar başarılı bir şekilde kullanılmıştır. Bu sıfat kullanımlarından örnekler aşağıda verilmiştir:

- *Rıza Hoşgörü cebinden beyaz bir kâğıt çıkardı. (s.9)*
- *Aç tavşanlar için bahçe duvarlarına havuçlar koyduğunu... (s.16)*
- *"Sizce insanlığın en büyük buluşu?" (s.17)*
- *Yeni armağanıyla yazmaya başlayınca, ödev biraz yavaşlamıştı. (s.18)*
- *Ailenin bütün kirli çamaşırları ortalığa saçılmıştı. (s.20)*
- *"Evet," dedi Ali, kararlı bir ifadeyle. (s.23)*
- *Görünmez bir adam olmayı nasıl başarıyordu? (s.29)*
- *Amcasının her soruya verecek etkileyici bir cevabı vardı. (s.39)*
- *Eve vardıklarında kötü bir sürpriz onları bekliyordu. (s.51)*

Kitapta az da olsa argo kelimeler bulunmaktadır. Bu kelimeler aşağıda verilmiştir:

- *Mallar iki üç yıl içinde tahtalıköyü boylasmlar istiyorum. (s.37)*
- *"Bu alet nalları dikti evlat," dedi. (s.49)*
- *"Bu gebermiş," dedi. (s.51)*

Kitapta toplam kırk beş adet ikileme olduğu belirlenmiştir. Bu ikilemeler metne devingenlik ve canlılık kazandırır. Buna göre kitapta kullanılan ikilemelerden bazıları şunlardır:

- *"Boyuna çizgili pijamaları, enine çizgilerle yan yana koyalım!" diye yazdı. (s.9)*
- *Zar zor babasını ikna etti. (s.19)*
- *Ne yapsa, süklüm püklüm olmaktan kurtulamıyordu. (s.38)*
- *Gemi parçalarını tek tek sayabiliyordu. (s.43)*
- *Dizüstü bilgisayarını açmış, hızlı hızlı not alıyor, dedesinin anlattıklarına yetişmeye çalışıyordu. (s.46)*
- *Musa Bey'e uzun uzun, aletin nasıl çalıştığını gösterdi. (s.48)*
- *Derin bir iç geçirdikten sonra, üzgün üzgün Ali'ye baktı. (s.49)*
- *Ertesi gün koşu koşu dedesine gitti. (s.54)*
- *Kös kös eve döndü. Her şeye yeniden başlaması gerekiyordu. (s.55)*
- *Oysa o, hüngür hüngür ağlamak istiyordu. (s.61)*
- *Sevinç'in gözleri ıslı ıslıydı. (s.64)*
- *Her şey nasıl olsa tıkr tıkr çalışıyordu. (s.65)*
- *Karanlığı delen irili ufaklı ışıklara baktı. (s.68)*
- *Sağı solu didik didik etti. (s.73)*
- *Ümitsu derme çatma bir gecekonduya yaşıyordu. (s.83)*
- *Abuk sabuk bile olsa, her metinde parıldayan bir yan vardır. (s.89)*
- *Ali mutluluktan kıpır kıpırdı. (s.92)*
- *Mesaj kutusu ıvır zıvırla dolmuştu. (s.95)*

Kitapta otuz adet deyim kullanıldığı tespit edilmiştir. Bunlar metne canlılık ve renklilik kazandırmıştır. Kullanılan deyimlerden bazıları şunlardır:

- *Bu yüzden, oğlu Ali'nin, "Nüfus kâğıdım kayboldu!" diye bağırmasına pek aldırmış etmedi. (s.12)*
- *"Sadece sorulara cevap ver," demekten dilinde tüy bitmişti. (s.15)*
- *"Daha kim bilir ne numaralar dönüyor bu evde?" (s.16)*
- *Ali sevinçten havalara uçtu. (s.16)*
- *Sanki yer yarılmış içine girmişti. (s.19)*
- *Ağızlarının payını vermeliydi. (s.22)*
- *Rıza Bey burnundan soluyarak, dilekçeyi yırtıp çöpe attı. (s.24)*
- *Tabii ki bu saçmalığa göz yummayacaktı. (s.26)*
- *Sular durulur gibi oldu. (s.30)*
- *Amcasıyla bu konuda fikir birliği içinde olması, Ali'nin içine su serpti. (s.40)*
- *'Burada sadece benim borum öter,' lafını ben çıkardım... (s.47)*
- *"Bu alet nalları dikti evlat," dedi. (s.49)*
- *Daha ne istiyordu ki? Ali mutluluktan havalara uçmalydı. (s.61)*
- *"Kalıbını basarı ki, yalan!" diye bağırarak çok isterdi, ama yapamazdı. (s.64)*
- *Bir dediğini iki etmemişti şimdiye kadar. (s.66)*
- *Bahçede tavşanlar, kediler, köpekler ve köstebekler cirit atıyordu. (s.83)*
- *Eşinin kulağına, "Dost gibi yaklaşır, kaleyi içerden fethedeceğim," diye fısıldadı. (s.91)*

Kitapta on iki yerde pekiştirme kelimeleri kullanılmıştır. Bunlar olayları, kişilerin fiziksel hallerini okuyucunun zihninde kolaylıkla canlandırmasını kolaylaştırıcı özelliklerdedir. Bu pekiştirmeler aşağıda verilmiştir:

- *Suskun Ayla Hanım gitmiş, yerine bambaşka birisi gelmişti. (s.15)*
- *Amcasının üstündeki giysiler daima yepyenyidi. (s.38)*
- *Pantolonu, gömleği hep tertemizdi. (s.38)*
- *"...Yarın onu sapasağlam yapar, merak etme!" (s.50)*
- *Sevinç gitmiş, yerine bambaşka biri gelmişti. (s.60)*
- *"...Bomboş sokaklarda, borusuyla marşlar çalarak tek başına dolaşiyor, istediği eve girip çıkıyordu." (s.64)*
- *İlk girdiği evin içi bomboştur. (s.70)*
- *Uçsuz bucaksız, yemyeşil bir ovaya ulaştı. (s.72)*
- *Bambaşka bir boyuttaydı! (s.76)*
- *Çocuğun ayağındakilerse, amcasının Küba'dan getirdiği sandaletlerin tıpatıp aynıydı. (s.79)*
- *Kimisi paramparça, kimisiyse yeni alınmış gibi pırıl pırıldı. (s.84)*
- *Bir huzurluk düşündüğü besbelliydi. (s.91)*

Kitaba anlatım özellikleri açısından bakıldığında kurgunun içinde eleştirel birkaç söylem olduğu okuyucuya hissettirilmektedir. Ali'nin Ümitsu ile yaptığı sohbet ve kitabın son bölümünde *Yaşasın Ç Harfi Kardeşliği* grubundakilerin gerçek dostluğu fark ettikleri konuşmalar dikkat çekmektedir.

- *"Olmaz olur mu?" dedi Ümitsu. "Yüzlerce!" "Ama insanlar genellikle cevabını bildikleri soruları sormayı yeğliyorlar." (s.89)*
- *Sevinç'in de söyleyeceği bir şeyler vardı. Yüzünde acıklı bir ifade belirdi. "İnternete girmeyince, hepimiz Ali'yi kayboldu zannettik," dedi. "Oysa o hep yanı başımızda, iki adım ötemizdeydi." Duruç da destekledi. "İnternete girmekten, sağa sola bakmaya vaktimiz yoktu ki. Sen bile, Ali'nin varlığını internette ünlenince fark ettin. Öyle değil mi?" (s.98)*

Kitapta karakterlerin kullandıkları sözcükler ve cümle yapıları çocuğa görelilik ilkesiyle bağdaşacak şekilde oluşturulmuştur. Karakterlerin kullandıkları dil, çocuk okurun duygu ve düşünce dünyasına seslenmektedir. Bir çocuğun kolayca kavrayıp ifade edebileceği biçimdedir. Kitapta çocuk okuyucunun dilsel ve bilişsel gelişimine katkı sağlayabilecek dilsel kullanım da mevcuttur. Bu kullanım sayfanın en altında dipnot şeklinde verilmiştir.

- *Thonet Sandalye: 19. Yüzyılda yaşamış Almam mobilyacı Michael Thonet'in tasarladığı ahşap sandalyeler bugün de üretilmektedir. Buharda yumuşatılan ahşap çubuklar, çelik kalıplarda biçimlendirilerek kurutulur; oturma yerleri genellikle hasır örmedir (hezaren).*

Anlatımda duygu organlarına seslenme de bulunmaktadır. Bunlardan bazıları şunlardır:

- *"...Rüzgâr esince, şişelerin ağzından ıslık sesine benzer bir ses çıkıyor." (s.15)*
- *"...o da uyukulu bir sesle, "Bugün Perşembe olduğuna göre, "Roma'da olmalıyım," gibi bir cevap verirdi. (s.30)*
- *"...poyraz rüzgâr alından esmesine izin ver, ... (s.43)*
- *Yağmur da işini düzgün yapıyordu. Islak olayı asla ihmal etmiyordu. (s.66)*

Bu bilgilere ek olarak kitapta iki yerde atasözü kullanıldığı belirlenmiştir. Fakat bunların aslına uygun olarak yazılmadığı tespit edilmiştir. Bu da çocuk okurun zihninde anadilinin değerlerinden olan atasözünün yanlış yerleştirilmesine yol açabilmektedir. Kitapta bu kullanımlar şunlardır:

- *“Kötü haber çabuk yazılır derler.”* (s.29). Burada atasözünde değişiklik yapıldığı tespit edilmiştir. *“Kara haber tez duyulur”* veya *“Kötü haber tez duyulur”* şeklinde yazılması gerekmektedir.
- *“Sayılı zaman çabuk geçer,”* derler. (s67). Burada da değişiklik yapıldığı görülmektedir. *“Sayılı gün(ler) tez(çabuk) geçer”* şeklinde yazılması gerekmektedir.

Özetlersek *“Yaşasın Ç Harfi Kardeşliği”* adlı çocuk romanı iç yapı özellikleri olarak *“çocuğa yönelik”* ilkesine uygun özellikler barındırmaktadır. Konusu sosyal medya bağımlılığından kurtulup gerçek dostluğu bulmaya dayanan ve gerçekçi özellikte olan bu kitap çocuk okurun duygu ve düşünce dünyasına katkı sağlayacak yapıdadır. Metinde aile ve arkadaşlık ilişkilerine duyarlılık kazandıracak öğeler bulunmaktadır. Kitapta ana ve yardımcı karakterler başarılı bir şekilde betimlenmiş ve açık karakterlerdir. Kitap, kullanılan dil ve anlatım bakımından hedef kitlenin algılama ve anlamlandırma becerisine uygun özelliktedir. Kitapta verilen mesaj hissettirilerek verilmiştir. Ana karakter Ali günümüzde de popüler bir sorun olan sosyal medya bağımlılığına yakalanmıştır. Bundan dolayı bazen toplumla bazen de ailesiyle bazı çatışmalar yaşamaktadır. Fakat son bölümlere doğru gerçeğin farkına varmaktadır. Ali karakterinin özellikleri kitabın hitap ettiği yaştaki okuyucuların kolaylıkla özdeşleşme yapabileceği niteliktedir.

5.4.Yaşasın Ç Harfi Kardeşliği Adlı Çocuk Kitabının Eğitsel İlkelere Uygunluğuna İlişkin Bulgular

“İleti (ana düşünce), yazarın okurla paylaşmak istediği asıl düşüncedir” (Sever, 2015: 140). Kitapta verilen iletilerle kitabın teması arasında yakın bir ilişki vardır. Bu iletiler kitabın hitap ettiği yaş aralığının bilişsel, duyuşsal ve gelişim özelliklerine uygun niteliklerdedir. Yine Sever’e (2015:140) göre *“öğretme amacıyla hazırlanan bir çocuk kitabında temel amaç, çocuklara, öncelikle bilgi aktarmak, onların doğrudan bilgilenmelerini sağlamaktır. Yazınsal nitelikli bir kitabın amacı ise, çocukların sezme, duyma, düşünme yetilerini geliştirmek, onlara insana özgü duyarlıklar kazandırmaktır.”*

İncelenen kitabın öncelikli amacı öğüt vermek veya bilgi vermek değildir. Kitap, çocuk okura insan ve insanlık durumlarıyla ilgili ipuçları sunmayı amaç edinen bir yaklaşımla ele alınmıştır.

Kitapta yazar tarafından çizilen karikatürler karakterlerin kişilik ve fiziksel özelliklerini yansıtan özellikler taşımakta ve kitaptaki iletilere görsel bir zenginlik katmaktadır. Aynı zamanda bu karikatürler çocuk okurun beğeni ve algılama düzeyine uygun ve sanatsal duyarlıklarını geliştirecek niteliktedir. Bu nitelikleriyle kitap çocuğun estetik derinliğini zenginleştireceğini söylemek mümkündür.

Kitapta yazarın paylaşmak istedikleri, çocuğun okuma eylemi sonrası kendi gerçekliğine dönüştürebileceği şekildedir ve yaşam-anlam gerçeğinden kopuk değildir. Günümüzün ciddi problemlerinden olan sosyal medya bağımlılığın ve bunun insanları iletişimsizliğe sürükleyip samimiyeti, emek vermeyi sahtelediği sezdirilmeye çalışılmıştır:

- *Vay canına! Demek bu kadar basitti ha? Çalışmanın değil sadece tıklanmanın önemli olduğu bir dünyada yaşıyordu.* (s.63)

Kitapta Ali’nin öğretmeni üzerinden okullardaki eğitim şeklinin eleştirildiği de görülmektedir. Öğretmen Ali’ye soru sormamasını, sadece ona sorulan sorulara cevap vermesini istemektedir:

- “Okullarda bize sadece sorulara cevap vermeyi öğretiyorlar. Oysa ben soru da sormak istiyorum,” diye tutturmuştu. (s.13)

Kitapta herhangi bir ideolojiye yöneltme ve şiddet içeren öğeler bulunmamaktadır. Yazar kitapta israfı engelleme, tasarruf yapma, emek gösterme, şükretme, kanun ve kurallara uyma gibi davranışlara duyarlığı da işlemiştir:

- “Muslukları sıkıca kapatın.”
“Beleş yok! Çalışmadan kazanmayın!”
“Lambaları söndürürseniz ömürlerinizi uzatırsınız!” (s.9)
- ...Servisi, üstünde “Bunu da bulamayanlar var” yazılı tabaklarda yapıyordu. (s.10)
- Nüfus memuru ciddileşti. Düşünceli düşünceli kafasını kaşdı ve “Bu o kadar kolay değil,” diye fısıldadı. “Mahkemeye başvurmanız gerekecek. Her şeyin bir kuralı var.” (s.22)
- Rıza Bey’se bu muzıkçılığı bir türlü kabullenememişti. Sarı bir kâğıda, “Soyadımıza harf ekleyerek aklımızı uzatamayız,” diye yazdı. (s.26)

6. Tartışma ve Sonuç

Behiç Ak’ın *Yaşasın Ç Harfi Kardeşliği* adlı çocuk kitabını yapısal ve eğitsel ilkeler bakımından incelemeyi amaçlayan bu çalışmada kitap iç yapı (konu, plan, izlek, iletiler, karakterler, dil ve anlatım özellikleri) ve dış yapı özelliklerine (kâğıt, kapak/cilt, sayfa düzeni, boyut/büyükük, resimler, harfler) ilişkin bulgulara göre incelenmiştir. İnceleme sonucunda kitabın yapısal ve eğitsel ilkeler bakımından çocuk okura uygun özelliklerde olduğu tespit edilmiştir. Kitap çocuğun birçok duygu ve düşünce örnekleriyle karşılaşmasını sağlar. Ana karakter olan Ali’nin yaşadığı olaylar, bu olaylara karşı davranışları, hissettikleri okurun kendilerini tanıma ve başkalarıyla karşılaştırmalar yapmalarına fırsat verir. Kitapta arkadaşlık ilişkileri ve bu ilişkilerin samimiyeti çocuğa gerçek dostluk duygusuna karşı duyarlık oluşturacak şekilde örülmüştür.

Aslan ve diğerleri (2016)’nin çocuk ve gençlik edebiyatı yapıtlarında barış eğitime yer vermenin önemini vurgulamak üzere ortaokul öğrencilerine seslenen ödüllü yerli çocuk ve gençlik romanlarında barış ile ilgili anlatımları incelemek amacıyla yürüttüğü çalışmaya göre *Yaşasın Ç Harfi Kardeşliği* kitabının hoşgörü ve kardeşlikle ilgili önemli iletiler barındırdığı görülmektedir. Romanın bütününde kardeşlik kavramı, sık sık yinelenmektedir. Romanın olay örgüsünün çocuklar arasındaki ortak bir paydada kurulan kardeşliğe dayalı olması, barış eğitimi açısından önemlidir. Bir başka deyişle romanın çıkış noktası kardeşlik duygusudur. Ayrıca romanın ana karakterinin soyadının “Hoşgörü” olması da romanda hoşgörü duygusunun önemli bir yere sahip olduğunun açık bir belirtisidir. Bununla birlikte romanda insan haklarına ilişkin önemli iletiler de yer almaktadır. Romanda yazınsal kurgu içinde “savaşın insanların ömrünü kısaltmak için icat edilmiş korkunç bir şey olduğu, ömrü uzatmanın tek kuralının ise barış olduğu” gibi iletiler ustaca çocuk okura verilmektedir. Bu bağlamda söz konusu kitabın barış eğitimi açısından son derece önemli ve nitelikli bir çocuk edebiyatı yapıtı olduğunu söylemek olanaklıdır.

Sonuç olarak *Yaşasın Ç Harfi Kardeşliği*, çocuğun ilgi ve gereksinimlerini karşılayabilecek iletiler sunan, düş kurma becerilerini destekleyebilecek, kişilik, bilişsel ve ahlak gelişimlerine katkılar sağlayabilecek bir kitaptır. Çocuğa okuma ilgisi ve alışkanlığı kazandırabilecek nitelikler gösterir. Bu çalışma kapsamında çocuklar için yazılmış yapıtların yapısal ve eğitsel ilkeler bakımından incelenip geniş bir çözümleme çalışması yapılması önerilmektedir.

Kaynakça

- Ak, B.(2017). *Yaşasın Ç Harfi Kardeşliği*. Güneşli Kitaplığı
- Aslan, C., Canlı, S. (2018). *Çetin Öner'in "Gülibik" Adlı Çocuk Romanının Yapısal ve Eğitsel İlkeler Açısından İncelenmesi*. *İlköğretim Online*, 17(2): pp. 812-833
- Aslan, C., Kepenekçi, Y., Karagül S., Güldenoğlu B. (2016). *Çocuk ve Gençlik Edebiyatında Barış Eğitimi*. Ankara Üniversitesi Yayınları.
- Bağcı, E. (2014). *Naki Tezel'in Türk Masalları Adlı Eserindeki Kahramanların Rollerinin İncelenmesi*. Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi. s.221-244
- Büyüköztürk, Ş., Çakmak, E., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2011). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri* (Geliştirilmiş 10. bs.), Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Ceylan Z., Akpınar Ş. (2018). *Hasan Lâtif Sarıyüce'nin "Tarla Kuşlarının Öyküsü"nde Çocuğa Görelik*. *Uluslar arası Diller Eğitimi ve Öğretimi Dergisi*. 6(3). 504-516.
- Çinpolat, E. (2018). *Türkçe Ders Kitaplarında Yer Alan Öykülerdeki Kişilerin Karakter Özellikleri Üzerine Bir İnceleme*. *Ana Dili Eğitimi Dergisi* s. 1016-1040.
- Huck, C. ve Kiefer B.Z. (2003). *Children's Litarature inthe Elemantary School*. (8th edition). McGraw Hill Books.
- Kagan, Moissej (1993). *Güzellik Bilimi Olarak Estetik ve Sanat*. (Çev.:Aziz Çalışlar) Ankara: İmge Kitabevi.
- Karagöz, B. (2017). *Türkçe Öğretmeni Adaylarının Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Yapıtlarının Temel Özelliklerini Bilme Yeterlikleri*. *Electronic Turkish Studies*, 12(14). 211-230.
- Karagöz, B. (2018a). *Resimli Çocuk Kitaplarında Gözden Kaçan Bir Alan: İleti sorunsalı (Anne Tavuk Anlatıyor Serisi Örneği)*. *Elektronik Bilimler Dergisi*, 68, 1765-1786.
- Karagöz, B. (2018b). *Emin Özdemir'in Çocuk Kitaplarına Değerler Eğitimi Bağlamında Bir Bakış: Bir Çözümleme Çalışması*. *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (31), 63-85.
- Karagöz, B. (2018c). *Tahir Alangu'nun Derleyip Yazdığı Masalların Konunun Yapılandırılmasını Zayıflatan Ögeler Açısından İncelenmesi*. *Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 13/1, 63-77.
- Karagöz, B. (2018d). *Ortaokul 5. sınıf öğrencilerinin resimli çocuk kitaplarına ilişkin tepkileri üzerine bir inceleme*. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 6(4), 1198-1218.
- Koyuncu, S. Ve Ata Y.K. (2005). *Çocuk Kitaplarında Görsel Anlatım ve Tasarım Sorunları*. *Hece, Çocuk Edebiyatı Özel Sayısı*, 104-105.
- Lukens, R. (1999). *A Critical Handbook of Children's Literature*. New York: Longman.
- Metin, M. (2014). *Eğitimde Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Sever, S. (2003). *Çocuk ve Edebiyat*. Ankara: Kök Yayıncılık.
- Sever, S. (2010). *Çocuk ve Edebiyat*. İzmir: Tudem Yayınları
- Şimşek, T. (2014). *Çocuk Edebiyatında Estetiğin Rolü, Mevcut Potansiyeli Uyandırmak*. *Türk Dili Dergisi*, CVII (756), 311-332.

Şimşek, T. (2014). *Kuramdan Uygulamaya Çocuk Edebiyatı*. Ankara: Grafiker Yayınları.

Türk Dil Kurumu [TDK], (1998). *Türkçe Sözlük*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

Yıldırım, A., ve Şimşek, H. (2011). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri* (8. bs.). Ankara: Seçkin Yayıncılık.